

JAK DÁL V ROZVOJI VELENÍ

VOJENSKÁ MYSL: V posledních dvou číslech našeho časopisu jsme uveřejnili rozhovory s plukovníkem PhDr. Milošem Sedlářem, CSc., a s plukovníkem Ing. Miroslavem Kepkou o problematice současného stavu rozvoje velení, které jste jistě četl. Chtěl byste k těmto rozhovorům něco dodat?

S. VITANOVSKÝ: Soudruzi se znalostí věci řekli to podstatné, co bylo třeba na zadané otázky říci. Řekli v podstatě všechno, čím se náš Výzkumný ústav zabývá. Ukázali, jak se říká, jeho profil.

Každý ve své odbornosti sdělil svoje dojmy, radosti a potíže, které před námi stály a stojí při řešení tohoto nesmírně složitého problému. Byl bych ovšem velice nerad, kdyby celá složitá problematika rozvoje byla chápána jen podle obou rozhovorů, protože v žádném případě rozhovory nemohly vyčerpat všechno to, co pojem „rozvoj velení“ sám o sobě obsahuje. Chceme-li totiž hovořit o pojmu „rozvoj velení“ v celém obsahu tohoto pojmu, musíme pod ním vidět nejméně pět základních činností: rozvoj teorie velení, rozvoj struktury orgánů velení, rozvoj technizace velení, rozvoj metod velení a rozvoj člověka jako subjektu a objektu velení. Vidíte, že jde o problematiku velmi širokou, ovšem současně není možné řešit ji bez souvislosti mezi sebou — říká se nekomplexně.

Snad nebude bez zajímavosti specifikovat jednotlivé činnosti. Pod pojmem „**rozvoj teorie velení**“ rozumíme základní, syntetizující teoretické východisko, které na základě vědeckého poznání zákonitostí procesu velení a při respektování požadavků všech na velení zainteresovaných vědních disciplín určuje zásady a principy řízení procesu přípravy a vedení ozbrojeného zápasu v daných konkrétních podmínkách armády. Pod pojmem „**rozvoj struktur orgánů velení**“ vidíme zákonitosti a tendence vývoje organizačních struktur orgánů velení se systémem vzájemných vazeb pravomoci a konkrétně stanovené odpovědnosti uvnitř daného stupně a mezi jednotlivými stupni velení. Pod pojmem „**rozvoj technizace velení**“ rozumíme rozvoj technických prostředků velení pro postupnou mechanizaci a automatizaci některých procesů velení, prostředků pro přenos informací a jejich utajení. Pod pojmem „**rozvoj metod velení**“ rozumíme zkoumání a uplatňování nejúčinnějších forem a metod práce orgánů velení na základě vědecké organizace práce, aplikace metod operačního výzkumu pro potřeby velení a analýzy procesu velení. Pod pojmem „**rozvoj člověka jako subjektu a objektu velení**“ zahrnujeme přípravu kádrů orgánů velení, zabezpečení rozvoje znalostí orgánů velení pro praktické využívání nových metod a technických prostředků velení.

Vidíte tedy, že jde o velké množství problémů, které je třeba řešit a že problematika rozvoje velení zasahuje do mnoha oblastí vědeckého zájmu. Z těchto hledisek je tedy třeba chápat zmíněné rozhovory a tak bych prosil, aby byl chápán i rozhovor se mnou. Ani jeden z nich si totiž nemůže dělat patent na to, že je vyčerpávající.

VOJENSKÁ MYSL: *Jmenovaní soudruzi hovořili o tom, jaký je současný stav rozvoje velení. Vás bychom se chtěli zeptat, jaká je perspektiva řešení tohoto problému?*

S. VITANOVSKÝ: Dá-li mi někdo takovou otázku, je mi vždycky trochu podivně, a to ze dvou příčin. Je totiž možné popustit uzdu fantazii a dopustit se toho, že celá úvaha buď nebude srozumitelná, nebo se bude čtenáři zdát odvážná i směšná. Na druhé straně v problematice rozvoje velení je ještě tak málo uděláno, že by to zasloužilo trochu tu uzdu popustit. Pokusím se o kompromis. Upozorňuji ale na to, že jde vysloveně o můj subjektivní názor, který se v žádném případě nemusí stát názorem oficiálním.

Především upozorňuji na to, že perspektivní rozvoj velení v naší armádě, jako konečně i v každé jiné, je jedním z prvořadých kritérií dalšího zvyšování její bojové pohotovosti a bojeschopnosti. Dnes již je každému jasné, že stav velení je jedním z vážných faktorů poměru sil a že tedy jeho rozvoj je přinejmenším adekvátní i rozvoji jiných faktorů (řekněme „konvenčních“), jako jsou rozvoj bojové techniky, rozvoj ekonomiky, vycvičenosti lidí atd. I když někdy nic objektivního a tato zásada platila i dříve, zdůrazňuji ji hlavně proto, že ne vždycky se tento faktor bral na takovou váhu, jak by zasloužil.

Vlivem narůstající technizace bojové činnosti jsou základní funkce armády při přípravě a vedení ozbrojeného zápasu čím dál tím více realizovány technickými prostředky a úloha člověka v nich se stále více soustřeďuje na řízení těchto procesů a na řízení funkce techniky. Soustavně narůstající rozsah a složitost těchto řídicích funkcí lidského činitele si vynucují maximálně možné využití mechanizační a automatizační techniky v informačních a rozhodovacích procesech velení. Proto jejich mechanizace a automatizace se stala jedním

ze základních předpokladů a prostředků dalšího rozvoje velení. Ovšem v žádném případě nelze další rozvoj velení v celém jeho komplexu, jako procesu společenského, redukovat jenom na proces automatizace a mechanizace, které jsou jen jeho částí, byť velmi důležitou. Tvůrčí schopnosti člověka v procesu velení nadále zůstávají prvkem, který určuje kvalitu velení, a proto jeho všestranný rozvoj zůstává i nadále základním předpokladem zkvalitňování velení. Na tom nic nemění ani ten fakt, že techniku bude člověk v procesu velení měnit.

Perspektivní rozvoj velení, máme-li ho správně postihnout a stanovit, je třeba hodnotit pod zorným úhlem některých limitujících faktorů.

VOJENSKÁ MYSL: *Snad by bylo účelné, kdybyste o těchto faktorech pohovořil.*

S. VITANOVSKÝ: Poukážu na některé, ty hlavní.

Rozvoj velení je především limitován soustavným a cílevědomým využíváním výsledků vědeckotechnické revoluce, intenzivním rozvojem všech na velení zainteresovaných vědních disciplín, se zvláštním zřetelem na právě hledající místo na slunci — teorii velení. Uvažte, jak rychle se rozvíjejí různé vědní oblasti, nemluvě již o některých hraničních vědních oborech. Všimněme si, jaké nové objevy se rodí. To všechno může mít velký vliv na naše představy o perspektivě rozvoje a my jsme povinni se všemi těmito novotami stále počítat a perspektivu upravovat.

Rozvoj velení je stále limitován tím, jakou mu „dáme zelenou“ **v soustavné péči o růst vědeckého poznání procesu velení** a ve zvyšování připravenosti velitelského sboru k efektivnímu využívání nových metod v řídicí činnosti. Nesmí se přece stát, aby došlo k tomu, že bude vynikající technika a nebudou připravení lidé.

Nemalý vliv má na rozvoj velení v ČSLA **rozvoj koaličního systému velení v rámci Spojeného velení armád států — účastníků Varšavské smlouvy**, zejména pak v oblasti plného velení a systému PVOS.

VOJENSKÁ MYSL: *V této souvislosti se vnucuje podotázka, proč právě v polním systému a v podsystemu PVOS?*

S. VITANOVSKÝ: Je to proto, že rozpracování komplexního systému velení v poli je jednak záležitost velice nákladná finančně i ve vědeckých kapacitách, jednak proto, že polní systém musí mít svoji logickou návaznost v celé vertikální struktuře a není možné, aby si armády Varšavské smlouvy svoje polní systémy budovaly podle své chuti. Takový koaliční systém by pak prostě nefungoval. V podsystemu PVOS je to zcela jasné, protože jde o jednotný koaliční systém PVO států — účastníků Varšavské smlouvy. Něco jiného je problematika modelování automatizovaných systémů teritoriálního charakteru a modelování mírového systému. Zde máme řeče jen trochu volnější ruče, protože musíme respektovat doktrinální zvláštnosti.

Budu pokračovat ještě jedním limitujícím faktorem, kterým jsou **konkrétní reálné možnosti ČSLA v oblasti kapacit vědecké základny, v oblasti kádrových, technických a ekonomických možností**. Tato sféra není nepodstatná, protože je východiskem jak pro nynější doktrinální systém velení, tak i pro naše perspektivy. Aby totiž tyto perspektivy byly co nejreálnější a abychom nelétali vysoko v povětří.

S. VITANOVSKÝ: Vycházejí ze všeho, co jsem vpředu uvedl, bude mít další část mých odpovědí, hlavně v závěrech, hypotetický charakter.

V konkrétních podmínkách naší armády může rozvoj velení v perspektivě sledovat a respektovat zvláštnosti dvou základních vývojových směrů. Bude to především vývoj polního systému velení, jako základního a určujícího, který bude muset být rozvíjen v jednotě a v souladu s rozvojem celokoaličního systému velení. Za druhé půjde o vývoj teritoriálního systému velení, který při respektování priority polního systému musí respektovat i konkrétní mírové a teritoriální podmínky a možnosti ČSSR a ve kterém musí být uplatněny požadavky obranného systému ČSSR. Priorita v tomto teritoriálním systému velení přísluší především podsystemu velení PVOS, jako součásti celokoaličního systému protivzdušné obrany.

Perspektivní rozvoj velení bude uskutečňován na bázi teorie velení, chápáné jako relativně samostatná součást teorie vojenského umění a teoretický základ doktrinárního systému velení. **Obecnými disciplínami** teorie velení jsou styčné oblasti teorie řízení společenských soustav a teorie vojenského umění, které v teorii uplatňují či aplikují poznatky všech ostatních zainteresovaných vědních oborů, jako společenských a technických věd, kybernetiky, logiky, matematiky atd. Hlavním předmětem zájmu obecných disciplín teorie velení je člověk jako subjekt a objekt řízení.

Speciálními disciplínami teorie velení jsou

— metodika velení — zabývá se zákonitostmi rozvoje metod práce velitelů a štábů při informačních a rozhodovacích procesech,

— teorie organizačních struktur orgánů velení — zabývá se zákonitostmi vývoje štábů jako orgánů velení,

— technizace procesu velení — zabývá se využitím technických prostředků (techniky velení), zejména prostředků mechanizace a automatizace a prostředků přenosu informací pro potřeby velení.

Rozvoj velení bude probíhat i nadále pod určujícím vlivem požadavků vševojskového velení a bude uskutečňován v souladu a za vzájemného působení teoreticky výzkumných prací na přípravě dalšího vývojového stupně systému velení, založeného především na využití automatizace a aplikačně projekčních prací, které postupnou realizací budou přinášet změny především v systému práce s informacemi.

Postupná automatizace bude uskutečňována cestou shora dolů, od ústředních orgánů velení přes operační k taktickým stupňům velení a od mírového přes válečný teritoriální k polnímu systému velení.

VOJENSKÁ MYSL: *Ještě na vysvětlení tohoto problému. Na jedné straně hovoříte, že limitujícím a základním je polní systém velení a z něho že se vychází pro systém teritoriální a mírový, a na druhé straně tvrdíte, že postupná automatizace bude uskutečňována kromě jiného i od mírového přes válečný teritoriální k polnímu systému. Jak to tedy vlastně je?*

S. VITANOVSKÝ: V tom, co jsem řekl, je skutečně jakoby rozpor. Ale to je jenom zdánlivé. Vysvětlím, proč. Zůstává skutečně zákonem, že limitujícím je

polní velení. Armáda se přece připravuje na válku a není budována samoúčelně. Kritériem její bojeschopnosti a bojové pohotovosti je koneckonců to, jak ob stojí v případě války. To platí v plné míře i pro systém velení. Je tedy skutečně třeba tento systém pokládat za rozhodující, řešit prvořadě tento systém, protože systém mírového velení by měl maximálně tomuto válečnému systému odpovídat. To by bylo ideální, i když to není beze zbytku možné. Jiná věc ovšem je v zasazování výpočetní techniky do systému velení. Výzkum a výroba počítačů nejde totiž cestou od mobilních, malých a vysoce pohyblivých počítačů k nemobilním a těžkým stacionárním, nýbrž zcela opačně. Dnes jsme v takové situaci, že máme k dispozici počítače stacionární, v podstatě 2. generace, které se hodí pro mírový systém velení, méně pro teritoriální a vůbec ne pro polní. A z tohoto důvodu postup automatizace jednotlivých systémů je tedy jakoby „na ruby obrácený“. To je hlavní důvod pro to, co jsem řekl.

Zdálo by se, že je to nepřekonatelný nedostatek. I to je jen zdánlivé. V experimentální etapě, do které vstupujeme, je nejdůležitější mít v procesu velení zasazené počítače, byť by to byly počítače nemobilní, abychom mohli experimentovat, cvičit specialisty, seznamovat velitele a štáby s těmito výkonnými pomocníky a pak až budou mobilní počítače k dispozici, bude velice lehké je se znalostí věci do systému i polního velení zasadit.

VOJENSKÁ MYSL: *Jaké úkoly nás tedy čekají v jednotlivých oblastech velení v perspektivě?*

S. VITANOVSKÝ: Nejprve tedy o tom, co nás čeká v oblasti **rozvoje teorie velení**. Na tuto oblast jsou velice protichůdné názory. Jedni tvrdí, že teorie velení je oblast, kde se čeká na její zázračné objevení. Druzí naproti tomu říkají „co si to vymýšlíte, protože všechno to je“. Pravda je asi na polovině. Je nesporné, že každá praxe si svoji teorii nutně vytváří a naopak teorie praxi postrkuje kupředu. Jestliže jsme tedy doposud veleli, pak jsme i zobecňovali zkušenosti z tohoto procesu — vznikala tedy teorie. Ovšem šlo o součást vojenského umění, která nějak zvlášť do popředí nevystupovala jako její samostatná součást. To nebylo správné. Dnes docházíme k názoru, že si skutečně teorie velení hledá svoje „místo na slunci“ a má k tomu vážné důvody. V tom je tedy podstata sporu o teorii velení. Tolik jen na vysvětlení.

V oblasti rozvoje teorie velení nás čeká úkolů velmi mnoho; proto jen k několika nejvýznamnějším. Bude třeba analyzovat současný stav systému vojenských informací z počátku na nejvyšších stupních velení s tím, že pak postupně tato analýza bude rozšířena i na stupně taktické. Cílem této analýzy bude získat podklady k vypracování modelu přestavby informační soustavy v armádě **v automatizovaný integrovaný systém informací**. Ujala se pro něj zkratka AISI.

Budeme dále pokračovat v rozšiřování a prohlubování studií o aplikaci soudobých výsledků společenských věd, kybernetiky, lékařských a technických věd s cílem specifikovat jejich požadavky na proces velení. Budeme dále pokračovat ve studiu možností konkrétního využití metod operačního výzkumu a metod kybernetického modelování vojenských soustav z hlediska informačních výměn. Bude jistě správné dopracovat a hlavně pak využívat automatizovaný programovací jazyk (autokód) pro plánovanou výpočetní techniku. Budeme pokračovat v projektování a experimentálním ověřování provozu částečně a později komplexněji automatizovaných mírových (teritoriál-

ních) procesů velení na operačních stupních s cílem postupného vypracování modelu automatizovaného systému vševojskového velení na operačních stupních. V teorii velení budeme pokračovat v mezinárodní spolupráci formou aktivní činnosti v rámci Spojeného velení a při dalším uskutečňování dvoustranné spolupráce s bratrskými armádami, především se Sovětskou armádou.

V oblasti **rozvoje struktur orgánů velení** musíme dořešit praktické důsledky schváleného obranného systému ČSSR. To bude nejbližší prvořadý úkol. Vedle toho musíme pokračovat ve studiu organizačních struktur polního velení, které musíme řešit v těsné součinnosti se Spojeným velením armád států — účastníků Varšavské smlouvy. Bude třeba vyjasnit otázku jednotného štábu. Kolem této otázky se chodí jako kolem horké kaše. O tomto problému připravují do Vojenské mysli obšírnější pojednání. Je to třeba dořešit proto, že ujasnit tento problém znamená otevřít cestu dalšímu vývoji ve výstavbě orgánů polního velení a skutečně řešit kvalitativní přestavbu systému, jak to vyžadují podmínky raketové jaderné války.

O technizaci velení nebudu hovořit, protože ji velmi podrobně rozebral plukovník Ing. Miroslav Kepka v rozhovoru v minulém čísle VM.

V oblasti **metod velení** nás čeká práce jednak v dalším jejich zdokonalování ve stávajícím systému (zde již ovšem není tak mnoho rezerv, jak se někde říká), ale hlavně pak připravovat orgány velení a nové metody práce vyplývající z postupné automatizace procesu velení v budoucnu. Je třeba připravovat je již nyní, i když automatizace (mám na mysli relativně komplexní) je teprve dost daleko před námi.

Nakonec v oblasti **přípravy kádrů** na úseku rozvoje velení nás čeká vůbec nejsložitější a nejodpovědnější řada úkolů. Je to ze dvou příčin. Jednak proto, že jde o věc novou, nikdy dříve nerealizovanou. Za druhé proto, že proces automatizace sám o sobě natolik zasahuje do našeho myšlení, že představuje vpravdě „revoluci v našich hlavách“, kterou musíme každý z nás vybojovat. V praxi přechodu na novou soustavu velení vidíme, jak je to obtížné.

VOJENSKÁ MYSL: Problematika velení, zejména pak jeho automatizace vyžaduje, aby důstojník, který se zabývá touto problematikou, byl speciálně školen. Jaké jsou k tomu předpoklady?

S. VITANOVSKÝ: To je rovněž jeden velice závažný problém, který se již sice realizuje, ale jeho definitivní dořešení není jednorázovou otázkou. Vzniká nová specializace, nové ČVO — totiž ČVO automatizátora. Jde o profesi, která má své specifické vyjádření v tom, že tento důstojník musí být schopen svému náčelníku navrhnout nebo se vyjadřovat k problematice racionalizace práce na správě, složce atd. vcelku a k problematice automatizace informačního a rozhodovacího procesu v oblasti, ve které je zařazen, zvláště. Je to svým způsobem specialista jako operátor, zpravodajec atd. Jedině postupné, ale cílevědomé vybudování sítě těchto specialistů v celé struktuře orgánů velení může napomoci rychlejší realizaci všech racionalizačních opatření ve velení a jejich cílevědomému spojení do jednotného celkového systému. Mám na mysli to, že v realizaci celého procesu přestavby systému velení bude třeba postupovat jak shora dolů, tak i obráceně. Kromě toho bude třeba věnovat větší pozornost přípravě v oboru automatizace již na všech vojenských školách, aby nám při-

cházel do vojsk velitelé a štábní důstojníci, kteří budou problematice dobře rozumět a budou ji umět s přehledem řídit.

VOJENSKÁ MYSL: *Co byste chtěl říci v závěru našeho rozhovoru?*

S. VITANOVSKÝ: Nejprve mi dovolu vyjádřit uspokojení nad tím, jak se náš teoretický časopis věnuje otázkám velení. Mám z toho radost hlavně proto, že to pomáhá sjednocovat názory na tuto nesmírně obtížnou problematiku. Dále chci využít možnosti s Vámi besedovat v tom, abych odpověděl na jednu otázku, o které se často hovoří. Soudruzi se často ptají, jaká je vlastně delimitace práce mezi vrcholnými orgány na MNO, které se zabývají otázkami rozvoje velení a které v poslední době v struktuře MNO vznikly, zda se jejich práce nepřekrývá, zda se nedubluje a co ten nebo onen orgán tedy řeší. Uvedu všechno na pravou míru hlavně proto, aby těchto všech orgánů bylo správně využíváno.

Je jistě dobře známo, že na MNO v současné době existuje „Stálá komise MNO pro rozvoj velení“ a „Správa vojenských informací“. Kromě toho Generální štáb má ve své podřízenosti „Výzkumný ústav 401“. Budu trochu podrobněji specifikovat jejich úlohu a místo, aby z toho vynikl jejich pracovní profil.

Stálá komise MNO pro rozvoj velení byla vytvořena jako objektivní koncepční orgán MNO pro metodické a vědecké řízení přípravy podkladů rozhodování o rozvoji doktrinního systému velení v celém rozsahu činnosti MNO a pro vypracování jeho ucelené a dlouhodobé koncepce. Stálá komise tedy řídí rozpracování a navrhuje perspektivní koncepci rozvoje velení, řídí rozpracování teorie velení. Sleduje a vyhodnocuje realizaci všech opatření v procesu rozvoje velení, dbá na zachovávání zásad stanovených pro perspektivní koncepci rozvoje a zobecňuje zkušenosti. Řídí teoretickou, metodickou, organizační a technickou přípravu dalších etap rozvoje velení a navrhuje jejich obsah a způsob realizace. Tato komise byla zřízena jako určitá obdoba Státní komise pro řízení a organizaci. Podobný orgán existuje ve všech armádách socialistických států a pokud někde ještě není zřízen, dochází k jeho zřízení v současné době.

Výzkumný ústav 401 je naproti tomu ústavem pro výzkum Generálním štábem určených teoretických a metodologických problémů rozvoje velení, metod operačního výzkumu, pro rozvoj mechanizace a automatizace velení. Všechny tyto směry výzkumu sledují hlavní cíl Výzkumného ústavu 401 — **vypracovat koncepci postupné automatizace systému velení**, ovšem v jeho obecné podobě, nikoli systému doktrinního. A v tom je právě rozdíl pojetí práce ústavu proti práci Stálé komise.

Výzkumný ústav 401 se tak podílí na tvorbě a rozpracování teorie velení a aplikací metod operačního výzkumu. Rozvoj velení ovšem nelze redukovat jen na rozvoj jeho automatizace a VzÚ 401 nemůže tedy sám pro Generální štáb nebo za Generální štáb vypracovávat hypotézu a koncepci rozvoje doktrinního systému velení v celém komplexu, ale může k jejich tvorbě významně přispívat (vedle akademií a ostatních vědeckých pracovišť) výsledky své práce.

Správa vojenských informací byla zřízena jako funkční orgán pro centrální a komplexní řízení praktických otázek zkvalitňování všech druhů vojenské administrativy, zejména pro organizaci sběru, třídění a zpracování vojenských

informací v podmínkách perspektivy jejich strojového zpracování. Koncepční činnost této správy je tedy omezena jejím posláním. Je však vidět, že neobsahuje celou oblast rozvoje velení a tvorbu jeho koncepce.

Kdybych tedy chtěl velmi populárně a na praktických příkladech ukázat úlohu a místo jednotlivých uvedených orgánů, bude to asi takto:

Chcete-li vědět, jak vypadá nový model velení, který se bude v perspektivě navrhovat k realizaci, můžete se to dozvědět od Stálé komise. Budete-li chtít vědět, jaký je optimální způsob přípravy rozhodnutí velitele, pak se to dovíte ve Výzkumném ústavu 401 (bez ohledu na to, zda tento způsob bude u nás používán) a chcete-li vědět, jaké formalizované dokumenty se v naší armádě používají, jak probíhá tok informací mezi jednotlivými stupni velení (nikoli však jejich odborný obsah), dovíte se to na Správě vojenských informací. Je to sice hodně zjednodušené, ale ukazuje to naprostou jasnost profilu uvedených orgánů.

Nakonec ještě několik slov. Pracovníky v problematice rozvoje velení čeká velmi těžká a málo záviděníhodná práce. Nemohou se s ní vypořádat sami a proto budou potřebovat pomoc všech progresivních lidí. Je zcela jasné, že je to práce, která přinese své ovoce, i když je možná nebudeme sklízet my. Je to však objektivní proces, který nikdo nezastaví. Je možné zpomalit jeho vítězný postup, ale jen bláhový si může myslet, že je možné obrátit jej zpět.

Rozhovor připravil a vedl
podplukovník Ing. Vladimír GRUBNER